

Fülöp Enikő

Valami unortodox

Sorsok a mindennapi szorongások fogságában, küzdés az előítéletek ellen, társadalmak, kultúrák és vallások találkozása – ez Gáspár-Singer Anna első kötete, a *Valami kék*.

A kötetben szereplő novellák a magány és a hiány testet öltésének legkülönbözőbb formáit villantják fel, a csonka családoktól kezdve a párkapcsolati nehézségeken át a hitbéli ellentétek manifestálódásáig.

A vallási identitás keresése és elfogadása az a kérdéskör, amelyet a novellák a legrészletesebben járnak körül. A zsidó vallást gyakorlók mindennapjain keresztül ismerjük meg azokat a nehézségeket, amelyekkel a hitközösség tagjainak szembe kell nézniük.

Két alapprobléma rajzolódik ki a novellákból, egyrészt maguk a zsidó vallást gyakorlók közötti kimondatlan nézetellentétek a vallás mindennapi gyakorlásával kapcsolatban, másrészt a vallási hovatartozás napvilágra kerülésének lehetséges következményei egy másik kultúrkörben.

A *Ragtime* egy ortodox zsidó középiskola tanulójának dilemmáit, lázadását tárja elénk. Három éve nyílt az iskola, de a boldog emlékek egészen távolinak tűnnek a számukra: „Az osztály a három év alatt kicserélődött, sokan elhúztak egy másik gimibe, ahol nem kell feleslegesen ájtatoskodniuk. Az unalmas emberek helyett még unalmasabbak jöttek, és még nagyobb sznobok [...] egyikőjük sem vallásos, mégis úgy tesznek, mintha számukra az lenne a nap fénypontja, hogy naponta kétszer imakönyvvel a kezükben ide-oda billegnek”. A novella elbeszélőjének teher a vallás kötelező gyakorlása, hasonlóképpen az osztálytársaknak, akik szülői nyomásra iratkoztak ebbe a gimnáziumba. A *Ragtime* felvillantja azt a problémát is, hogy egyes családokban a vallási identitást elhallgatás övezi, a gimnazisták nem tudják, vagy nem vélik tudni zsidóságukat, így ezzel az iskolában szembesülnek.

A *Valami kék* a vallási identitás elhallgatásán keresztül, a külföldi kultúrákkal való ütköztetés technikájával mutatja be a zsidó felnőttek élethelyzeteit: „Eszterre néztem, az arca sápadt volt. Alig nyúlt az ételhez, kanálával a nyúlós masszát piszkálgatta a tányérjában. Átfutott rajtam, attól félt, ha ezek rájönnek, hogy zsidók vagyunk, rögtön végünk” – így az elbeszélője. A novella két egyetemista látogatását írja le Egyiptomban, az arab cserediák, Omár családjánál. Gáspár-Singer Anna ebben a novellában végig finom, de tárgyilagos kijelentésekkel érezteti azt a feszültséget, hogy a diáklányok idegenek az arab közegben: „Estig ki sem mozdultunk a házból. Omárék megesküdték, így biztonságos, a szomszédok túl sokat kérdezősködtek rólunk.”

Gáspár-Singer Anna azt is bemutatja, milyen elhallgatások vannak jelen a különböző generációk között. A fiatalabb generációk sokszor csak az idősebbek kedvéért mímelik a zsidó hagyományok

gyakorlását, holott ők már nem tartják azokat: „Az öregeknek fontos, magyarázza, miattuk muszáj kibekelnünk a dolgot. Ők egyébként a lányokkal sábatkor sem gyújtanak gyertyát.”

Az *Új élet*, a *Valami kék*, az *Erec* és a *Ragtime* téma- és problémabeli összetartozása, feszültsége erősíti a kötet egészére jellemző idegenségérzetet. A kötet legvégén találhatóak bennük csúcsondók ki a bizonytalanságérzet, amelyet a szerző nem old fel.

Nem csupán a vallási, de az etnikai előítéletek is helyet kaptak a kötetben. Az *Attenborough* elbeszélője részletes megfigyelésbe burkolt bírálatot ad a marokkói Ayáról és családjáról, a *Tenisz*ben viszont már csípős beskatulyázásokról olvashatunk: „Clara szülei Spanyolországból vándoroltak be. [...] Anya sunyi kis lesbinek hívja”. A *Tenisz* bravúrja, hogy a bevándorlóellenes édesanya homoszexuális lányának volt és jelenlegi szerelme is bevándorló. Gáspár-Singer történeteiben az ehhez hasonló, jól szerkesztett feszültségek természetesnek hatnak, mint ahogy az olyan társadalmi-közéleti témák novellákba bujtatása is, mint a sörbiciklik betiltása Budapest belvárosában vagy éppen az európai uniós támogatások felhasználása körül felmerülő kérdések.

A személyesebb, családi vagy párkapcsolati viszonyokat leíró darabok az előbbieknél egyszerűbb, hétköznapiabb történeteket mesélnek el. Mindez azonban nem azt jelenti, hogy könnyedebbek volnának.

Egy részük a kisgyermek nézőpontjából, egyes szám első személyben mutat be olyan témákat, mint a mozaikcsalád működése, testképzavarok, szexuális traumák vagy visszailleszkedés a társadalomba a háború után. A *Strand* elbeszélője elvált szülők gyermeke, aki egy láthatás alkalmával a nudista strandon traumatizálódik: „Egy nálam idősebb lány szolgált ki, mögötte egy nagydarab, szőke férfi műanyag edényben keverte a tésztát [...] Émelyegni kezdtem, elképzelttem, ahogy a meztelen teste hozzám a palacsintákhoz”. A *Vakáció* narrátora, Andrea túlsúlyával és a katonás nagyapjának való megfelelés vágyával küzd: „A papa a háború óta nem hisz, a sok szörnyűségért az Istent hibáztatja [...] Az unokatestvéreimmel a járdán, valamivel távolabb ácsorgunk, amíg meg nem nyugszik”.

A felnőtt elbeszélők többnyire a párkap-

csolati nehézségek és a létbizonytalanság felett érzett rezignáltság szócsövei a kötetben. A *Maradjon minden a régiben* Johannája karakterfejlődésre képtelen, egyedülálló nő, aki váratlanul találkozik egykori hódolójával: „Holott a vak is láthatta, Gé mennyire odavolt értem. Tudtam, persze, csak akkor nem érdekelt. Most viszont úgy gondoltam rá, mint életem legjelentősebb, kihagyott ziccerére.” Az *Attenborough* narrátora egyedül neveli gyermekét, miközben az Angliában dolgozó férjétől teljesen eltávolodott: „...a fiunk négy év múlva felsős lesz, a válást mégse hozza szóba egyikünk sem. Egyáltalán nem beszélünk olyasmiről, ami a kapcsolatunkat érinti.”

A kötetben végigvonuló feszültséget Gáspár-Singer vissza-visszatérő eszközökkel érzékelteti. Ilyen az izzadás, az otthonok részletes leírása vagy az étkezések középpontba állítása. Utóbbit jól példázza a *Valami kék* és az *Új élet*, amelyek szereplőinek idegenségérzetét tovább erősíti, hogy irtóznak a helyi ételspecialitásoktól, italoktól. Az házbelső leírása hasonlóképpen funkcionál: „A férfi ráadásul szóba hozta, hogy a nagyapja ebben az ágyban halt meg. Dina émelyegni kezdett, hogy elterelje a gondolatait, körülnézett, hová pakolhatná a ruháit. A ruhásszekrény szóba se jöhetett, dugig volt az öregasszony holmijaival.” Gyöngyöző homlokok a szenvedés fizikai lenyomatai a kötetben. Látszólag a nyári meleghez kapcsolódik, általa mégis pontosan érezzük a szereplők vívódását. „Apáék délben érkeztek, éppen ebédeltünk, lehúzott redőnyök mögött, de én a félhomályban is láttam, hogy Anya homloka gyöngyözik, a cseppek egymás után gördülnek le az orrán, egyenesen bele a tányérjába, mintha sírna, miközben kanalazza a levest.” – narrálja az elvált édesanya szorongását a *Strand* elbeszélője.

Gáspár-Singer Anna első kötete rendkívül tömény, tizennégy novellájába fontos diskurzusokat elindító, gazdag tartalmat sűrített bele. A kötet cím választás talán kissé megtevesztő, mert a szín (szimbólumként) nem vonul végig a kötetet, a novellagyűjteményt végigolvasva, viszont kiderül, hogy ezáltal kapott méltó helyet a kötet legbátrabb írása.

(Gáspár-Singer Anna: *Valami kék*. Kalligram, 2019)